

19(3) SEPTEMBER / EYLÜL 2024

TURKISH STUDIES - LANGUAGE AND LITERATURE

ISSN:2667-5641

TURKISH STUDIES - LANGUAGE AND LITERATURE

Volume 19 Issue 3 Year 2024

www.turkishstudies.net/language

Turkish Studies - Language and Literature

eISSN: 2667-5641

Research Article / Araştırma Makalesi

ANKARA SCIENCE
UNIVERSITY

Türk Edebiyatında Bir İntikam Öyküsü: Ferit Edgü'nün "Öç" Küçürek Öyküsünün Göstergebilimsel Çözümlemesi

A Story of Revenge in Turkish Literature: Semiotic Analysis Of Ferit Edgü's Short Story "Öç"

Shaxnoza Karimova* - Sezgin Demir**

Abstract: Narratives are textual compositions that are characterized by the integration of person, time, and space, which are molded by the process of narration executed by a specific narrator selected by the author. Conversely, shorter stories are concise and sardonic texts that can range from a few lines to just one word. They possess a highly concentrated meaning in the portion of the text that is presented, which contrasts with the intensity found in the portion that is withheld. Additionally, they aim to startle the reader. The purpose of this study is to analyze Ferit Edgü's short story "Öç" [The Revenge] using an experimental approach that avoids subjective opinions. The analysis will focus on the themes of rebellion and the marginalized individual's protest against societal prejudices and stereotypes. The study will employ methods from the fields of narratology and semiotics. The current approaches of analyzing literary works, particularly literary science, narratology, and semiotics, have shown a preference for an interdisciplinary approach. Initially, the fundamental aspects of figurative language, such as the narrator, point of view, narrative persons, time, and space, were identified in the textual discourse. The narrative-level curriculum was analyzed by examining the concrete figurative features identified at the discursive level. This analysis was conducted using actantial model. Subsequently, the fundamental meaning of the text was established by employing the semiotic quadrilateral to analyze its underlying structure, in accordance with the determinations made at the discursive and narrative levels. The text was analyzed based on abstract dynamic meaning relations in order to interpret it and assess the level of reception. In this narrative, Edgü employs ironic language to depict the story of a young girl who challenges societal norms, sexist rules, and language. These norms suppress individuality, enforce conformity, objectify individuals, and impose severe punishment for deviating from them. Indeed, this might be characterized as both a vocal expression of intense emotion and a defiant act of resistance.

Structured Abstract: Narrative refers to a statement, either spoken or written, that aims to recount an event or a series of events. It is distinct from the actual event being narrated. On the other hand, narrative analysis involves examining a collection of actions and situations in their own right, without considering the linguistic or other methods through which we acquire knowledge of this collection (Genette, 2007, p. 13). In Ferit Edgü's

* Sorumlu Yazar: Dr. Öğrencisi, Taşkent Devlet Doğu Araştırmaları Üniversitesi
Corresponding Author: PhD Student, Tashkent State University of Oriental Studies
ORCID 0000-0003-2914-0261
shahnozasayyid@gmail.com

** Doç. Dr. Fırat Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü
Assoc. Prof. Dr. Fırat University, Faculty of Education, Department of Turkish and Social Sciences Education
ORCID 0000-0002-0466-2218
sezgin.demir@firat.edu.tr

Cite as/ Atıf: Karimova, S. & Demir, S. (2024). Türk edebiyatında bir intikam öyküsü: Ferit Edgü'nün "Öç" küçürek öyküsünün göstergebilimsel çözümlemesi. *Turkish Studies - Language*, 19(3), 1083-1097.
<https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.77013>

Received/Geliş: 15 June/Haziran 2024

Accepted/Kabul: 25 September/Eylül 2024

Published/Yayın: 30 September/Eylül 2024

Checked by plagiarism software

stories, a prominent figure in modern literature, individuals are profoundly affected by spiritual summons during the journey of self-discovery, confrontation, self-definition, realization of potential, and perseverance. This narrative reflects the quest for self-actualization (Deveci, 2008, p. 78). The author's artistic comprehension of the short story reflects the prevailing mindset of the era. They vividly portray the immediate sensations and intuitions of individuals caught between their existence and their essence. Through narration, the author explores ways to liberate the human soul in a philosophical sense (Uzunkaya, 2016, p. 392). Ferit Edgü, a notable figure in Turkish literature, particularly in the genre of short stories, is also recognized for his contributions to the field of plastic arts. His works reflect an enigmatic reality, influenced by existentialism, and skillfully navigate the blurred boundaries between dreams and reality through his narrative style. In both the story "Öç" and the majority of his short stories, the author endeavors to depict the profound stillness of moments that can be experienced in spiritual realms. These stories emphasize the significance of space in all its aspects, capturing the essence of the moment in a profound manner that transcends the confines of physical surroundings. Consequently, the moment takes on a subjective and spiritualized nature (Reyhanoğulları, 2020, p. 219). Ferit Edgü's story "Öç" is a powerful critique of the sexist language, attitudes, and societal conventions that limit individuals in their existential battle, making it a standout in Turkish literature.

The purpose of this study is to analyze Ferit Edgü's short story "Öç" using an experimental approach that avoids subjective opinions. The analysis will focus on the themes of rebellion and the marginalized individual's outcry against societal prejudices and stereotypes. The study will employ narratology and semiotics methods to shed light on the story's meaning. This study examines Ferit Edgü's story "Öç" using an interdisciplinary approach that incorporates many methodologies for analyzing literary texts, including literary science, narrative science, and semiotics. Given that this study is grounded in the theory-based analysis of the consumption process, a reverse procedure was pursued. Initially, the fundamental symbolic components such as the narrator, point of view, narrative individuals, time, and space within the textual discourse were established. The syllabus at the narrative level was analyzed using agentive exemplification and the quadruple scheme, based on the concrete figurative features identified at the discursive level. Subsequently, the basic semantic level of the text was established by employing the semiotic quadrilateral, in accordance with the determinations made at the discursive and narrative levels. The text was analyzed using abstract dynamic meaning relations in order to determine the level of reception.

The author's inclination towards employing a hero-centric witness narrator stems from their intention to place the recipient in a discerning position and to save the act of adultery, which defies societal rules, from moral judgments. In addition, the author portrays the male character as lacking awareness, being indifferent to his surroundings, and being inactive, so transforming the author's attempt to overcome a crucial belief into a philosophical battle. The text examines the narrator's personality from the perspective of society, highlighting their acts as a kind of protest and defiance against the confinement of physical space and the societal constraints imposed by discrimination. The protagonist has made the decision to seek retribution against the biased society that restricts him, as well as the societal conventions and the individual referred to as "that foolish youth" who serves as the secondary narrative persona. At this juncture, the recipient will determine whether it is "society", "that foolish youth", or "that frivolous girl" who is encompassed by social rules and subjected to unrelenting punishment. This narrative depicts a rebellion against societal conventions and discriminatory behaviors based on gender, prompting the recipient to critically examine established social standards.

Regarding the rhythm of reading, the first section exhibits a narrative with a leisurely reading pace, followed by a rapid reading pace in the second section, and finally an even swifter reading pace in the third section. Nevertheless, a story that spans several years in terms of duration can be summarized in just four phrases and twenty-three words. When examining the correlation between tale and narrative time in terms of sequence, it becomes evident that the technique of backward deviation is employed. This can be ascribed to the author's inclination to abandon such societal issues in the past owing to the incapacity to alter them. When examined in terms of frequency correlation, it becomes apparent that in the initial two sections, an occurrence in the story's timeline is recounted just once in the narrative's timeline, indicating a solitary narrative. However, in the preceding part, it is evident that the act of deception takes place repeatedly, as indicated by the phrase "none of the countless children". This narrative particularly emphasizes the significance of the story space. The term "village" possesses two distinct aspects that are based on real information for the characters in the tale. In the opening segment, the village is objectively portrayed as being characterized by a sense of confinement and limited scope from the perspective of the primary narrator. The narrator describes her as "frivolous" because

to the deliberate constraints imposed on her by social conventions, which limit her behaviors. Conversely, the narrator characterizes the second-order narrator as "stupid" and views them as a form of punishment in the same section, unaware of the social restrictions and oppression present. This punishment transforms into a sort of censure and compels the primary narrator to repeatedly engage in morally dubious acts of vengeance. The act of revenge described in the final section serves as a catalyst for the recipient to contemplate the concepts of right and wrong, morality and immorality, innocence and guilt.

The protagonist's aspiration for individuality, their endeavor to express their true identity, their battle against conformity, and their determination to avoid objectification, culminate in a profoundly distressing narrative for us, the average readers. The space constraint symbolizes the village in this narrative and prompts us to reflect on our own beliefs and assessments in a densely populated world, spanning from rural areas to metropolises. The depiction of the two narrative characters serves as a reminder of the importance of actively making choices, valuing diversity, overcoming biases, and fostering a culture of coexistence. Furthermore, adhering to societal norms, as depicted in this story, results in a loss of awareness, an inability to understand one's surroundings, and a forced feeling of a foolishly perceived bliss, as recounted by the narrator. This narrative transcends a mere tale of deceit; it is a revolt and a protest against subjective assessments, societal conventions, sexist terminology, discriminatory gender expectations, uniformity, objectification, marginalization, and disparities in the determination of ethical principles.

Keywords: Literature, Ferit Edgü, short story, The Revenge (Öç), semiotics.

Öz: Anlatılar; yazar tarafından seçilen ve belirli bir anlatıcı tarafından gerçekleştirilen, anlatma edimiyle şekillenen, kişi, zaman ve uzam birlikteliğine dayalı metinlerdir. Küçürek öyküler ise bu türden metinler içerisinde kimi zaman birkaç satır kimi zaman ise sadece bir sözceden oluşan, metnin gösteren kısmındaki yoğunluğuna karşılık, gösterilen kısmında son derece yoğun bir anlama sahip, okuru şaşırtan ironik kısa metinlerdir. Bu çalışmanın amacı; Ferit Edgü'nün toplumun ön yargılarına ve kalıp değerlerine ötekileştirilmiş bireyin bir isyanı, çığılığı niteliğindeki "Öç" adlı küçürek öyküsünü anlatıbilim ve göstergebilim yöntemleri ışığında öznel yargılardan uzak deneysel bir okumaya/çözümlemeye tabi tutmaktır. Başta yazın bilim, anlatı bilim ve gösterge bilim olmak üzere edebî metinleri çözümlemeye yönelik inceleme yöntemleriyle disiplinler arası bir bakış açısı tercih edilmiştir. İlk olarak metnin söylemsel boyutundaki anlatıcı, bakış açısı, anlatı kişileri, zaman, uzam gibi temel figüratif unsurlar belirlenmiştir. Söylemsel düzeyde belirlenen somut figüratif unsurlardan hareketle anlatısal düzeydeki izlenç, sırasıyla eyleyensel örnekçe ve dörtlü şema ile çözümlenmiştir. Daha sonra söylemsel ve anlatısal düzeydeki tespitler doğrultusunda metnin derin yapısına yönelik göstergebilimsel dörtgen kullanılarak temel anlamsal düzey tespit edilmiştir. Soyut devingen anlam ilişkilerinden hareketle metin yorumlanmış, alımlanma düzeyi belirlenmeye çalışılmıştır. Sonuç olarak Edgü, bu anlatısında bireyi kısıtlayan, aynileştiren ve doğal olarak da şeyleştiren; aksi olduğunda da onu en ağır şekilde cezalandıran, farklılıkları hoş görmeyen toplumsal normlara, toplum tarafından belirlenmiş cinsiyetçi kurallara ve dile karşı çıkan genç bir kızın öyküsünü ironik dille bize sunmaktadır. Aslında bu bir tür çığılık ve isyandır aynı zamanda.

Anahtar Kelimeler: Edebiyat, Ferit Edgü, küçürek öykü, Öç, göstergebilim.

Giriş

Anlatı, bir durum sözcésinin bir edim sözcési ile bir başka durum sözcésine dönüşmesi olarak tanımlanabilir. Anlatısal tipteki metinlerin ve anlatı incelemelerinin çok eskiye dayanan bir geçmişi olsa da anlatısal tipteki metinler, ancak 20. yy. ortalarından itibaren bilimin inceleme konusu olabilmış, farklı açılardan disiplinler arası çözümlemeler ve değerlendirmeler yapılmıştır (Dervişcemaloğlu, 2014, s. 15). Anlatma esasına bağlı yazınsal metinlerde esas olan anlatma veya nakletme edimleri olup bu metinlerde bireyin duygularını, düşüncelerini, tanık olduklarını, bildiklerini bir başkasına anlatma isteği bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır (Aktaş, 2013, s. 35). Zaten toplumun yazın ya da edebiyat diye adlandırdığı olgu da belki anlatım ve içeriğin kaynaşmasıyla oluşur (Rifat, 2012, s. 15). Her kurmaca anlatı zorunlu olarak hızlıdır; çünkü anlatı, olayları ve kişileriyle bir dünya kurarken, bu dünya ile ilgili her şeyi söyleyemez, belli şeylere değinir

ve kalanı için okurdan bir dizi boş alanı doldurarak iş birliği yapmasını, metni alımlamasını ister (Eco, 1995, s. 9). Bu türden metinlerde yazar; uzakta, kimsenin tanımadığı ve bilmediği, meçhul, kendi hâlinde insanları, okura tanıtmaya çalışırken edebiyatın tüm olanaklarını kullanır (Kaplan, 2005, s. 8). Bu noktada da anlatısal tipteki metinlerin nasıl çözümleneceği sorunsalı karşımıza çıkmaktadır. Anlatı; anlatı bildirimini, bir olayı ya da olaylar dizisini anlatmayı üstlenen sözlü veya yazılı söylemi, kökeni bakımından nakledilen olayı değil, birilerinin bir şeyleri nakletmesiyle meydana gelen olayı karşılarken anlatısal çözümleme ise kendi içinde ele alınan bir eylemler ve durumlar bütünlüğünü, bu bütünlük bilgisinin bize erişmesini sağlayan dilsel ya da diğer araçları bir yana bırakarak metni incelemek anlamına gelmektedir (Genette, 2007, s. 13). Bu noktada temel sorunsal ise hangi metnin nasıl, hangi model ve kuram ışığında inceleneceği veya her model ya da kuramın her metin için uygun olup olmadığıdır.

Roman ve öykü; okurlarına, kendininkilerden çok farklı düşünce tarzlarının, bilgi türlerinin, bakış açılarının, düşlerin, davranış biçimlerinin, insan ilişkilerinin ve duyguların var olduğunu hatırlatan, onlara belki de sıra dışı gibi görünen yaşamlar sunan sanatsal iletişim ortamlarıdır (Erden, 2009, s. 25). Geleneksel olarak bir öyküde olayların, olay örgüsü adı verilen bir düzen oluşturduğu söylenirken yapısalcı anlatı kuramı bu düzenlemenin tamamen söylem tarafından gerçekleştirilen bir etkinlik olduğunu ileri sürer; yani bir öyküdeki olaylar, öykünün söylemi yani sunumun biçimi tarafından olay örgüsüne dönüştürülür (Chatman, 2008, s. 39). Öykü bütün bir hayatı temsil eden, simgeleyen, işaret eden bir anı, görüntüyü, enstantaneyi bulur ve anlatır, seçme yapar (Tosun, 1999, s. 57). Öykü, tarihsel serüveni içinde, her sanat gibi sürekli kendi kendisiyle hesaplaşma, yüzleşme, yenilenme süreci yaşamış; öykü yazarları ise anlatımın daha etkin, tutarlı, vurucu olabilmesi için yapı, biçim, ses peşinde koşmuşlar ve keşif, dönüştürme, inşa hareketiyle yeni biçimler, yeni imkânlar aramışlar, kuralları, beğenileri, oluşları sürekli sorgulamışlardır (Tosun, 2011, s. 13). Kısa hikâye diye adlandırılan form için ise en temel ölçütlerden biri, bir oturuşta okunmasıdır (Demir, 2002, s. 18). İnsanı ve toplumu anlatan sanatsal türden bir metin olan kısa öykülerin dili, yapısı ve içeriği; toplumun yapısı ve o toplumu oluşturan insanların düşünsel yapıları, duygu dünyaları, ekonomik ve eğitim durumlarına göre şekillenen metnin yazarının da etkilendiği durumsal bağlamdan etkilenir (Erden, 2010, s. 26). Dadaizm, fütürizm, sürrealizm, irrealizm ve postmodernizm gibi akımların etkisiyle hızlı tüketim çağına ürünün olan küçürek öyküler, içinde yaşadığımız çağın ruhuna uygun bir biçimde; anlatısını tip, olay ve betimlemeden olabildiğince arındırır, soyutlar ve yaşamın sonsuz derinliğini, şimşek gibi anlık parıldamayla bir noktadan aydınlatmaya, göstermeye çalışır (Korkmaz & Deveci, 2011, s. 15). Bununla birlikte öyküleme edimi, linear bir akış içerisinde zamana mahkûm olan bireyin bu mahkumiyetten anakronik bir kaçış çabasıdır. Bu bağlamda öykü; insanın olgusal açıdan istediği zaman ve uzamda bulunmasını karşılayan kronotop hâlinin bozulmasını anlatma çabasıdır ki bütün öykü kişileri bozulan bu kronotopu düzeltmeyi amaçlar (Sağlık, 2014, s. 22). Bu, düzeltme çabasıdır ki yazınsal eserin iletişim boyutları arasında metalipsis, zamansal akış açısından ise linear bir yayılıma gerçek hayattakinin aksine, mahkûm olmamayı ve anakroniyi mümkün kılmaktadır.

1960 sonrası Türk öyküsünde savaş sonrasının yol açtığı düşünsel zenginlik kısa zamanda sanat eserlerine de yansımaya başladığından, bir çeşitlilik göze çarpar ve bu dönemde varoluşçu, feminist, toplumcu gerçekçi, bireyci, İslamcı ve memleketçi eğilimdeki yazarlar eserler vermeye başlar (Kolcu, 2009, s. 15). Çağdaş yazınının öncü isimlerinden biri olan Ferit Edgü'nün öykülerinde ise birey, kendini gerçekleştirme serüveninin yansıması olan keşif, yüzleşme, tanımlama, olanaklılığı fark etme ve tutunma sürecinde tinsel çağrılarının etkisi altındadır (Deveci, 2008, s. 78). Yazarın küçürek öyküye ilişkin sanat anlayışı çağın baskın ruhu ile paralellikler sergilerken varlığı ile özü arasında sıkışıp kalan bireyin anlık duygu ve sezislerinin metinleşen yüzlerini öyküleştirerek dramatize eder ve insan ruhuna ontolojik anlamda çıkış yolları arar (Uzunkaya, 2016, s. 392). Plastik sanatlar alanındaki çalışmaları ile de dikkat çeken Ferit Edgü, küçürek öykü alanında Türk yazınının en önde gelen isimlerinden biri olup eserlerinde

varoluşçuluğun etkisiyle muğlak bir gerçekliği yansıtır, neyin düş neyin gerçek olduğunu belirsizliğiyle anlatma edimini gerçekleştirir: "Sanat yapıtında algılanacak gerçeklik gözle görülmeyen, yaşamın derinliklerinden çıkan, gizli (ancak yazarken, çizirken yaratılan), kendinden önce varolan ama çoğu kez varolduğunun bilincinde olmadığımız, giderek sezemediğimiz gerçekliklerdir" (Edgü, 2000, s. 22). Sadece tek bir gerçeğin olmadığı görüşünü savunan Edgü, öykülerinde gerçekliği çeşitli şekillerde yansıtmaya, kahramanları farklı toplum ve çevre baskıları karşısındaki durumlarını geniş ruhsal çözümlemelerle işlemeye çalışmıştır (Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi - Cilt I, 2010, s. 365). Örneğin yazar "Öç" adlı öyküsünde yalnızca bir durumu belirtmekte, göstermekte, katlanılmaz bir durumun çılgınlığını yüzümüze çarpıp bizi uyarmaya çalışmaktadır; katlanılması güç bu duruma bizi yöneltmek istediğinden de olaylardan çok durum ve söyleme odaklı bir çözümlemenin yapılması gerekmektedir (Korkmaz, 2006, s. 474). Yazar hem bu öyküsünde hem de neredeyse bütün küçürek öykülerinde tinsel mekânlarda yaşanan/yaşanabilecek an'ların sessizliğini anlatmaya çalışırken mekânın bütün boyutlarıyla bir itki olduğu bu öykülerde an, somut/çevresel mekâna sığdıramayacak derinlikte kavranır ve öznelleşerek tinselleşir (Reyhanoğulları, 2020, s. 219). Ferit Edgü'nün Öç adlı anlatısı, Türk yazınında sosyal eleştirinin en keskin oklarını, toplumun cinsiyetçi diline, cinsiyetçi tavırlara, bireyin ontolojik mücadelesinde kendisini kısıtlayan normlara yöneltir.

Çalışmanın amacı

Bu çalışmanın amacı; Ferit Edgü'nün toplumun ön yargılarına ve kalıp değerlerine ötekileştirilmiş bireyin bir isyanı, çılgılığı niteliğindeki "Öç" adlı küçürek öyküsünü anlatıbilim ve göstergebilim yöntemleri ışığında öznel yargılardan uzak deneysel bir okumaya/çözümlemeye tabi tutmaktır.

Yöntem

Bu çalışmada başta yazın bilim, anlatı bilim ve gösterge bilim olmak üzere edebî metinleri çözümlemeye yönelik var olan inceleme yöntemlerine dayalı disiplinler arası bir bakış açısıyla Ferit Edgü'nün "Öç" adlı öyküsü çözümlenmiştir. Göstergebilimsel üretim süreci açısından değerlendirildiğinde kuramsal açıdan anlam oluşumunun temellendiği en soyut ve en temel aşama olan mantıksal anlamsal düzeyden bu temel anlam yapılarının anlatı izlenceleri içinde yer alarak işlevsel birimlere, yani eyleyenlere dönüştüğü anlatısal düzeye ve oradan da bu eyleyenlerin anlatı kişilerine dönüşerek belli bir zaman ve uzam içinde yer aldığı söylemsel düzeye doğru bir somutlaşma söz konusudur (Rifat, 2007, s. 14). Bu çalışmada kuram temelli çözümleme/tüketim süreci esas alındığından bunun tam tersi doğrultuda bir süreç takip edilmiştir. İlk olarak metnin söylemsel boyutundaki anlatıcı, bakış açısı, anlatı kişileri, zaman, uzam gibi temel figüratif unsurlar belirlenmiştir. Söylemsel düzeyde belirlenen somut figüratif unsurlardan hareketle anlatısal düzeydeki izlence, sırasıyla eyleyensel örnekçe ve dörtlü şema ile çözümlenmiştir. Daha sonra söylemsel ve anlatısal düzeydeki tespitler doğrultusunda metnin derin yapısına yönelik göstergebilimsel dörtgen kullanılarak temel anlamsal düzey tespit edilmiştir. Soyut devingen anlam ilişkilerinden hareketle metin her katmanda yorumlanmış, alımlanma düzeyi belirlenmeye çalışılmıştır.

Öç

- (1) Köyün en hoppa kızıydı.
- (2) Onu köyün en aptal gencine verdiler.
- (3) Hiç çocukları olmadı.
- (4) Daha doğrusu, sayısız çocuklarından hiçbiri o en aptal gençten değildi.

Metnin söylemsel düzeyi

Anlatısal tipteki metinlerin en somut düzeyi olarak değerlendirilebilecek metnin bu katmanında anlatıcı ve bakış açısı, kahramanlar, zaman ve uzamın fiziksel ve olgusal yönleri gibi temel figüratif unsurlar tespit edilmelidir. İlk etapta sanki her şeyi bilen anlatıcı türü olan tanrısal anlatıcı kullanılmış gibi görünse de sözceleme öznesinin ikinci dereceden bir anlatıcının bakış açısına sahip elöyküsel anlatıcıyı tercih ettiği görülmektedir. Bu türden anlatıcı az da olsa olaylara karışan, kahramanları etkileyen, bir gözlemci veya tanık olarak anlatma edimini gerçekleştiren ikinci dereceden bir anlatı kişisidir (Kıran & Kıran, 2003, s. 113). Özellikle 1. sözcedeki “en hoppa”, 2 ve 4. sözcelerdeki “en aptal” duygusal nitelikte diyebileceğimiz sıfatlar, yetkilendirilmiş bir tanrısal anlatıcı dışında bir tür tanık içöyküsel anlatıcı tarafından kullanılabilir türdendir. Bu tespiti destekleyecek türden 4. sözcedeki “Daha doğrusu” ifadesi de sözcük ekonomisinin son derece önemli olduğu bu türden metinlerde, elöyküsel anlatıcının daha önceki kendi sözcelerine yönelik bir ek açıklama ihtiyacının somutlaşmış hâlidir. Sözceleme öznesinin ikinci dereceden bir anlatı kişisini anlatıcı olarak tercih etmesi, bakış açısı olarak dış odaklayımın tercih edildiğini kesinlemektedir. Bu türden bakış açısının tercih edilmesi, sözceleme öznesinin anlatıcının, anlatı kişisinden daha az şey bilmesini istediği, anlatıcıyı çok fazla yetkilendirmediği durumlarda, anlatıcının bildiklerini, hâkim olduklarını anlatı kişilerinin bildikleriyle, davranışlarıyla sınırladıkları durumlarda söz konusudur (Günay, 2003, s. 129). Bununla birlikte elöyküsel anlatıcı için 4. sözcede yetki aşımı olarak da ifade edilebilecek pareleipsis durumu söz konusudur. Özellikle mahrem bir bilginin aktarıldığı “Daha doğrusu, sayısız çocuklarından hiçbiri o en aptal gençten değildi.” sözcüğü alımlayıcıyı metin türünün gereği olarak şaşırtma, şok etme yazma amacından kaynaklı olduğu söylenebilir. Sözceleme öznesinin bu türden kahraman merkezli tanık anlatıcı tercihi, alımlayıcıyı eleştirel gözle konumlandırma, toplumsal normlara isyan türündeki aldatma edimini ahlaki normlardan kurtarma çabasının bir sonucudur. Üstelik eş, koca konumundaki erkeği bilinçsizlik, etrafında olup bitenlere duyarsızlık, eylemsizlik vasıfları ile donatan sözceleme öznesi, hoppa kız’ın yaşamsal bir mahkumiyetten kurtulma çabasını ontolojik bir mücadeleye dönüştürmektedir.

Pragmatik açısından sözceler değerlendirildiğinde ise 1, 3 ve 4. sözceler durum sözcüğü niteliğindeki düzsözlerdir. Düz söz dil bilgisine uygun olarak ve bir sözlük aracılığıyla dilin gerçekleşmiş biçimi; ayrıca edimsöz ve etkisöze karşıt olarak dil dışı olgulardan soyutlanmış söz olarak tanımlanmaktadır (Vardar, 2002, s. 87). Bu bağlamda 1. sözce birinci dereceden anlatı kişisinin kendisini ve eylemlerini sınırlayan toplumsal normlarla kuşatılmışlığına yönelik durumunu betimlemektedir. Bu, aynı zamanda anlatı kişisinin hem kişiliğine toplumun gözünden bir adlandırma ile -hoppa- gönderme yaparken hem de anlatı kişisinin uzamın olgusal kapalılığına ve toplumun önyargı kaynaklı sınırlılığına karşı birer çılgılık, birer isyan niteliğindeki edimlerini özetlemektedir. Ancak 2. sözcede içerisinde bulunduğu önyargısal toplum alışlageldik şekilde anlatı kişisini cezalandırmıştır: “Onu köyün en aptal gencine verdiler.” Bu sözcedeki “en” derecelendirme belirteci, toplumsal normlar açısından anlatı kişisine verilebilecek en ağır cezanın verildiğine işaret etmektedir. Bu sözce bir edimsöz niteliğindedir. Pragmatik açıdan bir dili konuşmanın, dilsel bir ifadenin kurala dayalı bir davranış biçiminde bulunmak anlamına geldiği söylenebilir (Searle, 2000, s.70). Sözceleme öznesinin kasıtlı olarak edimsöz tercih etmesi, anlatı kişisine yönelik cezayı edimsel niteliğe büründürmektedir. Bu sözceyi takip eden 3 numaralı “Hiç çocukları olmadı.” durum sözcüğü, küçürek öykülerin temel özelliği olan alımlayıcıyı şaşırtma, şok etmeye hazırlık niteliğindedir. Zaten sözceleme öznesi “Daha doğrusu...” açıklama ifadesi ile anlatıcı ve dinleyici arasındaki iletişim mesafesini kısaltmaya, alımlayıcıyı metne yaklaştırmaya yöneliktir. Devamında olan “...sayısız çocuklarından hiçbiri o en aptal gençten değildi.” ifadesi ile bir aldatma hikâyesine dönüşmekte, anlatının başlığı olan “Öç” ile özdeşleşmektedir. Artık anlatı kişisi hem kendisini sınırlayan önyargılı toplumdan hem toplumsal normlardan hem de ikinci derecede anlatı kişisi olan “o aptal gençten” öç alma yolunu tercih etmiştir. Bu noktada masum olanın “toplum” mu, “o aptal

genç" mi yoksa toplumsal normlar tarafından kuşatılıp acımasız şekilde cezalandırılan "o hoppa kız" mı olduğuna alımlayıcı karar verecektir.

Söylemsel düzeyde yapılması gereken önemli işlem basamaklarından biri de anlatı kişilerinin tanımlanmasıdır. Bunun için metin tipine/türüne bağlı olarak dolaylı ve dolaysız betimleme yöntemlerinden biri yazarlar tarafından tercih edilebilir. Anlatısal tipteki metinlerin çözümlenmesinden karakterizasyon, anlatı kişilerinin tanımlanması anlamına gelir ki dolaysız ve dolaylı tanımlama olmak üzere iki şekilde metinselleştirilebilir (Tekin, 2003, s. 79). Genellikle simgesel bir değeri olan anlatı kişilerinin adlarına yönelik bir dilsel gösterge metinde olmamasına karşılık, yaşları hakkında birtakım dolaysız betimleme unsurlarına sahibiz. Öykü zamanı 1 ve 2. sözcelerden hareketle her iki anlatı kişisi için de gençlik dönemi ile başladığı söylenebilir. Bununla birlikte 4. sözcedeki "sayısız çocuklardan hiçbiri o en aptal gençten değildi" ifadesi öykü zamanının yıllar boyu sürdüğüne, doğal olarak da en azından orta yaş dönemine kadar devam ettiğini göstermektedir. Anlatı kişilerinin fiziksel özelliklerine yönelik betimsel unsurlar, belirli bir koda gönderme yapması itibarıyla son derece önemlidir. Bu bağlamda 1 ve 2. sözceler son derece önemlidir. Sözceleme öznesi sözcük sınırlılığından dolayı, dilsel göstergelere birden fazla işlev yüklemek zorundadır, bu türden metinlerde. Bununla birlikte anlatı kişilerinin cinsiyet rollerine yönelik gerçekleştirilecek tespitler de önemlidir. Özellikle ilk sözcedeki "hoppa" ifadesi, kadınlara yönelik cinsiyetçi bir dilin en somut hâlidir. Bu anlatıda; toplumsal cinsiyet rolleri, kalıp normların birey üzerindeki baskıya dayalı şiddet eylemi somut bir şekilde, eleştirel bir dille gözler önüne serilmektedir. Aslında anlatı kişilerinin ruhsal portreleri de dolaylı betimleme unsurları, birinci anlatı kişinin aldatma edimi, ikinci anlatı kişinin ise eylemsizlik edimi ile somutlaştırılmaktadır. Toplumsal açıdan kadın ve erkek rolleri, geçmişten günümüze katı bir şekilde uzlaşma dayalı olarak belirlendiği için dilde, yazınsal ürünlerde bu rollerin yansımaları rahatlıkla görülebilir (Tanrıtanır, 2005, s. 39). Bu anlatıda da toplumsal normlara, toplumdaki cinsiyetçi uygulamalara bir isyan söz konusu olup alımlayıcının da toplumsal normları sorgulamasına yol açmaktadır. Kullanılan dil kendiliğinden ne iyi ne de kötü olarak değerlendirilebilir; yazınsal çözümlemelerde kullanılan dilden hareketle anlatı kişilerinin ekonomik, siyasal ve toplumsal durumlarına göre iyi veya kötü olması kabul edilebilir kuralından hareketle onların belirli bir sosyal sınıf içerisinde değerlendirilmesinde tercih edilen dilden yararlanılır (Nida, 2003, s. 53). Anlatıda sahneleme tekniğinin tercih edilmemesi, diyaloglara yer verilmemesi birinci dereceden anlatı kişilerinin dili hakkında bilgi sahibi olmayı genel olarak güçleştirmektedir. Bununla birlikte özellikle 1. sözcedeki "hoppa" ve 2. sözcedeki "aptal" sıfatları anlatı kişilerinin özellikle fiziksel ve ruhsal özellikleri hakkında ipuçları vermektedir. Türkçe Sözlük'te "Yaşına uymayan davranışlarda bulunan; delişmen, koket, ağırbaşlı karşıtı." anlamına gelen "hoppa" sıfatı birinci dereceden anlatı kişinin toplumsal normlara, sınırlılıklara isyan eden, uymayan bir karaktere sahip olduğunu kesinlemektedir. Yine Türkçe Sözlük'te 2. sözcedeki "aptal" sıfatı "Zekâsının azlığından dolayı yeterince düşünemeyip akıllıca hareket edemeyen (kimse); budala" anlamlarına gelmektedir. Bu iki sıfat, aslında karakter olarak bu iki anlatı kişisi arasında bir tür soyutlanmayı, uzaklaşmayı ve doğal olarak da her ikisi için de toplum eliyle cezalandırılmayı önelemektedir ki hemen takip eden diğer iki sözcede bu durum somutlanmaktadır.

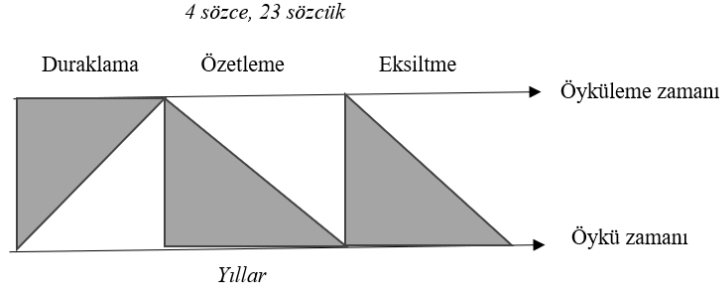
Söylemsel yapıya yönelik bir çözümlemeye yapılacak işlemlerden biri de metni bölümlere ayırmaktır. Bu türden metinler içeriğine, sunulan olaylara bağlı olarak bölümleneceği gibi anlatıların temel yapılarına, yani anlatma biçimine, anlatmaya, betimlemeye dayalı olarak metin bölümlere ayrılabilir (Günay, 2003, s. 162). Bu anlatı, bir durum tespitine yönelik 1. sözce ile başlayıp toplum tarafından verilen bir cezayı yansıtan 2. sözce ve bir tür aldatma/öç edimlerini özetleyen 3. ve 4. sözceler ile devam etmektedir. Bu bağlamda düşünüldüğünde anlatının yüzeysel düzeyi üç ana kesite ayrılabilir. Karmaşık bir yapıya sahip olan metnin anlamsal yığını içerisinde kesitleri ortaya çıkarmak, eylemleri bir tür adı altında derleyip toparlamak anlamına gelir ki randevu, yolculuk, gezinti, cinayet, kaçırma gibi adlandırmalar keyfi olmamalı, metnin bölümleri arasından anlamsal ve işlevsel bir yönü bulunmalıdır (Barthes, 2005, s. 162). Bu yönüyle değerlendirildiğinde bu metin,

aslında sözceleme ediminin bir özeti niteliğinde şu şekilde somutlanabilir: yaşam sevinci → ceza → aldatma. Bu durum aslından genç ve yaşama sevinci olan bir kıza, toplum tarafından kesilen cezanın sonucunda bir tür edimsel isyanın, intikamın özetidir:

Tablo 1: Öç Adlı Öykünün Kesitleri.

Kesit Adı	Sözceler
<i>Yaşam sevinci</i>	(1) Köyün en hoppa kızıydı.
<i>Ceza</i>	(2) Onu köyün en aptal gencine verdiler.
<i>Aldatma</i>	(3) Hiç çocukları olmadı.
	(4) Daha doğrusu, sayısız çocuklarından hiçbiri o en aptal gençten değildi.
<i>yaşam sevinci → ceza → aldatma</i>	

Söylemsel düzeyde yapılması gereken bir diğer çözümleme öykü ve öyküleme zamanına yönelik çözümlemedir. Anlatısal tipteki metinlerde birbirleri ile yapısal olarak ayrı kavramlar olsa da ilişkili olan gösterilen konumundaki öykü zamanı ile bu öykünün bize aktarıldığı gösteren konumundaki yazı veya söylemin zamanını sahneleme, özetleme, eksiltme ve duraklama tekniklerine dayalı olarak incelemek son derece önemlidir (Yücel, 1983, s. 56). Öykü ve öyküleme zamanları arasındaki bu türden bir ilişki okuma ritminin belirlenmesi açısından da son derece önemlidir. Bu anlatıda sözceleme öznesi git gide artan bir okuma hızı ile alımlama edimini yönlendirmektedir. Birinci kesitte, duraklama tekniği ile birinci dereceden anlatı kişinin betimlenmesi söz konusudur. Bu teknik ile anlatıda olay akışı durdurulurken anlatıcının yorumlama ve betimlemelerine yer verilir (Kıran & Kıran, 2003, s. 171). Özellikle alımlayıcının metinle olan mesafesinin kısılıp “Köyün en hoppa kızıydı.” sözcüğü ile anlatı kişinin toplumsal normlara aykırılığı cinsiyetçi bir dille aktarılmıştır. Bu cinsiyetçi dil, anlatının sonunda küçürek öykünün yapısal özelliklerine uygun şekilde ortaya çıkacak şok etkisine, çığlığa da bir zemin oluşturmaktadır. Bu kesit aynı zamanda anlatı kişinin elinden alınacak yaşam sevincini alımlama ediminde somutlaması açısından da son derece önemlidir. Sözceleme öznesi ikinci kesitte, toplum tarafından normların dışına çıkan bireye uygulanan cezayı özetleme tekniği ile sunmuştur: “Onu köyün en aptal gencine verdiler.” Son olarak üçüncü kesitte yıllar ile ifade edilebilecek bir öykü zamanı eksiltme tekniği ile okura sunulmaktadır. Anlatı kişinin kocası olan “o aptal gence” yönelik aldatma edimi, aslında toplumsal normlara karşı bir isyan niteliğindedir. Aslında burada anlatı kişisi kendisini olgusal olarak kuşatan kapalı uzamın da sınırlarını yıkmaya çalışmaktadır. Okuma ritmi, açısından değerlendirildiğinde birinci kesitte yavaş, ikinci kesitte hızlı ve üçüncü kesitte daha hızlı bir okuma hızına sahip bir anlatı söz konusudur. Bununla birlikte süre açısından yıllarla ifade edilebilecek bir öykü zamanı 4 sözce, 23 sözcüklük bir öyküleme zamanına sahiptir. Öykü ve öyküleme zamanı arasındaki ilişki sıra ilişkisi bakımından incelendiğinde ise geriye sapım tekniğinin kullanıldığı görülmektedir. Bunda aslında sözceleme öznesinin bu türden toplumsal sorunları, değiştirememekten kaynaklanan bir geçmişte bırakma arzusundan bahsedilebilir. Sıklık ilişkisi açısından değerlendirildiğinde ise ilk iki kesitte öykü zamanındaki bir olayın öyküleme zamanında bir kez anlatıldığı, yani tekil anlatının söz konusu olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, son kesitte aldatma ediminin “sayısız çocuklardan hiçbiri” ifadesi ile birçok kez gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Bu da birinci dereceden anlatı kişinin toplumsal normlara ve doğal olarak da topluma olan öfkesini, isyanını göstermesi açısından son derece önemlidir. Öykü ve öyküleme zamanları arasındaki ilişkisi kip açısından değerlendirildiğinde ise araya anlatıcının girdiği diegesis tekniğinin kullanıldığı görülmektedir. Bu da aslında sözceleme öznesinin, anlatı kişinin toplumsal normlara karşı mücadelesini haklı çıkarmak adına alımlama edimini yönlendirme niyetinin bir sonucudur. Edgü’nün Öç adlı küçürek öyküsüne yönelik zaman çözümlemesi, öykü ve öyküleme zamanlarının yapısal ilişkisine dayalı olarak şu şekilde görselleştirilebilir:

Şekil 1: Öyküleme ve Öykü Zamanları Arasındaki İlişki.

Söylemsel düzeyde gerçekleştirilmesi gereken bir diğer tespit ise uzama yönelik olup anlatı kişileri, zaman ve uzam bu düzeyde birbirini tamamlayan üç unsur olarak görülmektedir. Uzam anlatılarda tıpkı zaman gibi öykü ve öyküleme uzamı gibi iki ayrı düzlemde incelenmesi gereken bir kavram olup sözceleme uzamına göndermede bulunan ve burada/burası olarak algılanan öyküleme uzamının yanı sıra öykünün, yani sözcenin uzamına göndermede bulunan ve orada/orası şeklinde algılanan öykü uzamı söz konusudur (Öztoğat, 2005, s. 128). Bu anlatıda özellikle öykü uzamı ön plana çıkmaktadır. "Köy" anlatı kişileri için olgusal olarak iki farklı niteliktedir. Daha ilk kesitte, "köy" olgusal olarak birinci dereceden anlatı kişisi için kapalı ve dar bir nitelikte somutlanmaktadır. Onun eylemleri toplumsal normlar tarafından kasıtlı olarak kısıtlanmakta ve doğal olarak da anlatıcı tarafından cinsiyetçi bir dille "hoppa" sıfatı ile tanımlanmaktadır. Bununla birlikte bu toplumsal kısıtlılığın, baskının farkında olmayan ikinci dereceden anlatı kişisi ise "aptal" sıfatı ile anlatıcı tarafından tanımlanırken aynı kesitte bir ceza aracı olarak alımlanmaktadır. Bu ceza, bir tür mahkumiyete dönüşmekte, birinci dereceden anlatı kişinin ahlaki olarak sorgulanabilecek intikam ediminin tekrar tekrar yapılmasına yol açmaktadır. Son kesitte gerçekleşen bu intikam, aslında alımlayıcının düşüncelerinde kimin haklı kimin haksız, kimin ahlaklı kimin ahlaksız, kimin masum kimin suçlu olduğuna dair de bir sorgulamanın gerçekleşmesine zemin hazırlamaktadır. Birinci kesitteki "en" üstünlük zarfı, birinci dereceden anlatı kişinin toplumsal normların dışına çıkma noktasında mümkün olabilecek en ağır cezaya maruz kalabilecek yegâne kişi olarak okura sunulmaktadır. Benzer bir durum ikinci kesit için de söz konusu olup yine "en" zarfı ile toplumsal normların dışına çıkmamanın sonucu aynileşmiş, şeyleşmiş ve doğal olarak da nesneleşmiş bireye ödül olarak isteği dışında birinci dereceden anlatı kişisi sunulmuştur. Tam da bu noktada alımlayıcı/okur bireyin ontolojik mücadelesinin ne kadar keskinleşebileceği noktasında hayatı sorgular hâlde kendini bulmuştur. Bireyin ontolojik mücadelesi aslında Edgü anlatılarının genelinde var olan bir durum olup onun yazma ediminin de odağını oluşturmaktadır. Aslında toplumun ve normların o hoppa kız için amaçladığı mahkûmiyet, yine onun sorgulanabilir edimleri ile yıkılmış; aynileşmiş, nesneleşmiş ve doğal olarak da ontolojik mücadelesini kaybetmiş o aptal genci kuşatmıştır:

Tablo 2: Uzamsal Yapı.

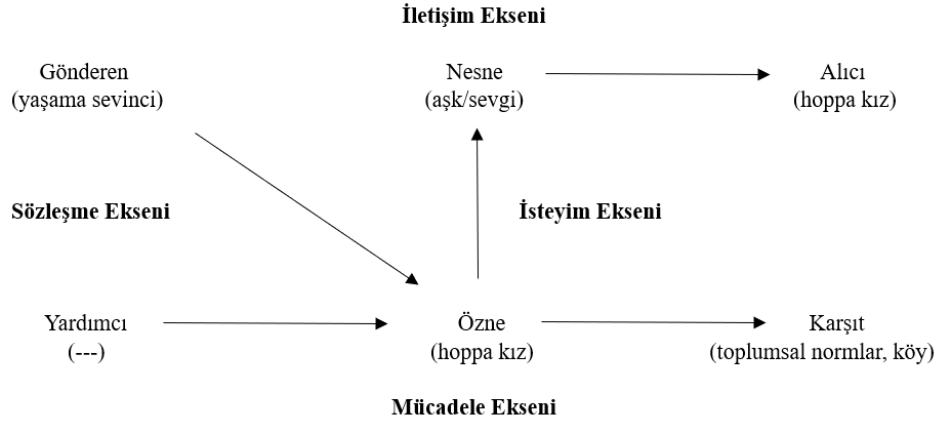
Uzaman özellikleri	köy	
	<i>hoppa kız</i>	<i>aptal genç</i>
Fiziksel olarak	açık, geniş, kapsayan	açık, geniş, kapsayan
Olgusal olarak	kapalı ve dar	açık ve geniş
Eyleysel olarak	karşıt	yardımcı
Uzamsal kısıtlılık	→ → ontolojik mücadele → →	→ → aynileşme, şeyleşme → →

Metnin anlatısal düzeyi

Anlatısal tipteki metinler; bir durum sözcesinin bir edim sözcüğü ile bir başka durum sözcesine dönüşmesi olarak özetlenebilir. Ferit Edgü'nün Öç adlı küçürek öyküsü tam da bu noktada

bu edimsel dönüşümün somut bir örneğidir. Bu türden bir dönüşüm her anlatıda olduğu gibi metnin anlatısal düzeyinde eyleyensel olarak özne ve nesne birlikteliğini zorunlu kılmaktadır. Eyleyenler; anlatısal izlenice üzerinde gerçekleşen eylemlerde belirli bir işlevi olan Greimas'ın eyleyensel modelinde gönderen, gönderilen (alıcı), özne, nesne, karşıt ve yardımcı eyleyenler olarak sıralayabileceğimiz ayırıcı birimlerdir (Rıfat, 2013, s. 86). Bu noktada eyleyenlerin isim temelli oldukları ve gerek tümcelerde gerekse anlatısal izlenicede eylemlerle işlevsel bağlantılarının olduğu, anlatı kişileri olabileceği eyleyen olabileceği gibi anlatı kişileri ile aynı yapısal unsuru karşılamadığı unutulmamalıdır. İlk olarak özne (Ö) ve nesne (N) birlikteliğinin tespit edilmesi son derece önemlidir. Bu noktada özne konumunda hoppa kız'ı ve değer nesne konumunda da her ne kadar metnin gösteren boyutunda somutlaşmamış olsa da -metin tipi kaynaklı sözcük ekonomisinden dolayı- aşk/sevgi'yi görmekteyiz. Ancak burada bir tür ayırışmsal durum sözcüsü söz konusudur (ÖÜN). Bu değer nesneden yoksunluk durumu anlatısal düzeyde gönderici (G) konumundaki yaşama sevinci ile özne arasındaki olası bir anlaşmayı mümkün kılmaktadır. Gönderen öznenin değer nesneye yönelik isteyim eksenini üzerinde gerçekleştireceği eylemlerde başarılı olabilmesi için onu bilgilendiren, ikna eden ve son olarak da belirli eylem ya da eylemleri yapması noktasında baskı kuran eyleyendir (Günay, 2002, s. 96). Anlatısal izlenicede öznenin bir durum değişimi sağlayabilmesi, daha öncesinden birtakım yetilerle donatılmasına ya da bu yetileri kendi çabalarıyla edinimine bağlıdır ki gösterebilimsel anlamda ise bir edinç kazanmış olması gerekir ki bu yazınsal üretim gerçekliği koşullandırım olgusu ile tanımlanır (Yücel, 2005, s. 161). Sözleşme eksenini üzerinde ilk olarak başarılı olabilmesi için gerekli olan 'yapmayı zorunda olmak' gücül kipliği ile öznenin ilk kesitte donatılmadığı ve bundan dolayı da hemen ikinci sözcüde toplum tarafından cezalandırıldığı görülmektedir: "Onu köyün en aptal gencine verdiler." Aslında ikinci sözcüde somutlanan mahkûmiyet, olgusal olarak uzamsal kısıtlılık, yine aynı zamanda uzamın güçlü bir karşıt eyleyen olarak öznenin edimlerini kısıtlaması öznenin ontolojik mücadelesini aldatma edimi üzerinden gerçekleştirmeye zorunlu kılmaktadır. Bu durum aslından ilk kesitte bu normları dayatan kişilerin de anlatısal izlenicinin ilerlemesiyle asıl ahlak sınavından kalması ile sonuçlanmıştır: "Daha doğrusu, sayısız çocuklarından hiçbiri o en aptal gençten değildi." Öznenin yine sözleşme ekseninde 'yapmayı istemek' gücül kipliği ile ayırışmsal durum sözcüsü olarak ifade edebileceğimiz ilk aşamada bile güçlü şekilde donatıldığı alımlanmaktadır. Bununla birlikte değer nesne peşinde gerçekleştireceği edimlere yönelik 'yapmaya muktedir olmak' edimsel kipliği ile öznenin donatılmadığı hemen ikinci kesit olan Ceza'da "vermek" fiili ile kesinlenmektedir: "Onu köyün en aptal gencine verdiler." Belki de öznenin en güçlü olarak donatıldığı kip 'yapmayı bilmek' edimsel kipliğidir. Bu durum aslında kendisinin başta toplum ve toplumsal normlardan daha sonra sırf aynileştiği/nesneleştiği için o aptal gençten öç almak için aldatma edimini defalarca gerçekleştirmiştir: "Daha doğrusu, sayısız çocuklarından hiçbiri o en aptal gençten değildi." Öznenin sözleşme eksenini üzerinde gücül ve edimsel kipliklerle bu türden donatılması sonucu izlek şu şekilde gösterilebilir: $I_1(G \rightarrow I_2(\bar{O}1 \rightarrow (\bar{O}_2 \cap N_1)))$. Özne daha birinci kesitte değer nesne konumundaki aşk'ın peşinden koşmakta, ancak ilk kesitteki bu masumane tutumlar toplum tarafından hoppa sıfatı ile tanımlanmaktadır. Daha ikinci sözcüde anlatı kişisinin bu edimleri cezalandırılınca, özne hayalindeki aşk'ın değil de daha maddesel ve tensel aşk[lar]ın peşinde öç edimlerini gerçekleştirmiş, aslında kendisini mahkûm eden toplum fertlerini defalarca ahlak sınavına tabii tutmuştur: "Daha doğrusu, sayısız çocuklarından hiçbiri o en aptal gençten değildi." Anlatıcının sözünün başındaki "daha doğrusu" açıklama ifadesi dilsel göstergenin çizgiselliğini okuru şok etmek, düşündürmek, gerçekleştireceği alımlama edimini eleştirel ve sorgulayıcı bir perspektife oturtmak amaçlı "sayısız çocuklardan hiçbiri" ifadesine odaklanmaktadır. Öznenin değer nesneyi gerçek anlamda, daha genç bir kızken hayal ettiği şekilde elde edememesinde toplumsal normlar ve köy karşıt eyleyenlerinin geleneksel toplumlardaki cinsiyetçi roller ve kimliklendirme temelli çok güçlü olmaları etkilidir. Buna karşılık yardımcı eyleyene sahip olmaması ise -ki kendi yakınları tarafından bile yalnız bırakıldığı anlaşılmaktadır- daha ikinci sözcüde maruz kaldığı duygusal mahkûmiyetten kurtulmasında kendisini çaresiz bırakmaktadır. Sonuç olarak toplumun kalıp düşüncelerinden

kaynaklı bu çaresizlik, öznenin birey olmaya yönelik ontolojik mücadelesinde sayısını sözceleme öznesi, doğal olarak da onun tarafından yetkilendirilen -ki burada bir pareleipsis durumu söz konusu değildir- anlatıcı tarafından da bilinmediği aldatma eylemlerine dönüşmektedir. Bu bağlamda mücadele eksenini üzerinde öznenin güçlü, katı ve sınırlı karşıt eyleyenlere karşı yalnız kaldığı söylenebilir. Son olarak iletişim eksenini üzerinde alıcı eyleyen konumunda yine özneyi, yani o hoppa kızı görmekteyiz. Bu noktada özne ve alıcı aynı olduğundan bir ortak eyleyenlik söz konusudur. Aynı zamanda özne, değer nesneye gerçek anlamda ulaşamadığı için bir başarısızlık durumunun, yani ayrışimsal durum sözcesinin söz konusu olduğu söylenebilir (ÖÜN). Öykünün eyleyensel örnekçesi şu şekilde modellenilebilir:

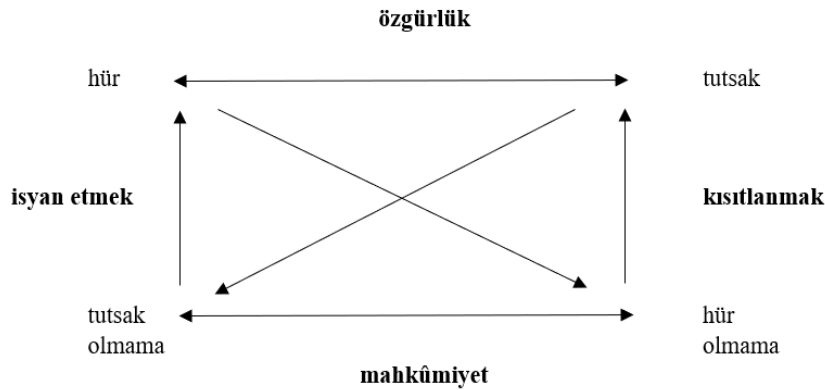

Şekil 2: Eyleyensel Örnekçe.

Metnin derin düzeyi

Metnin ilk iki düzeyi olan söylemsel ve anlatısal düzeydeki tespitlerden sonra incelenmesi gereken son düzey dinamik, içtepesel ve son derece soyut nitelikteki derin yapı düzeyinin incelenmesidir. Unutulmamalıdır ki incelenecek metin hangi alana ait olursa olsun, hangi metin tipinin örneği olursa olsun bu türden bir yapısal bir incelemede somut gerçekliklerden çok soyut içerik ve temel yapı çözümlenmelidir (Vardar, 2001, s. 139). Alımlama edimi sırasında okurun ilk olarak ulaştığı üretilmiş metnin somut bir şekilde yapılandırılmasını mümkün kılan ise dilsel göstergelerin içtepesel olarak ilişkilendirilip metnin üreten düzeyini oluşturan derin yapıdır (Rifat, 2005, s. 142). Eco'nun (1991, s. 24) sözceleme öznesinden bağımsız olarak anlam ürettiğini iddia ettiği derin yapıdaki anlamsal ilişkiler temel anlamsal karşıtlık ve bu ilişkiyi somutlayan sırasıyla çelişkinlik ve içerme ilişkilerinden oluşmaktadır ki doğal olarak göstergebilim anlam üreten her türlü dizgede söz sahibidir. Anlam bağıntıdan, ayrılıktan doğar ilkesinden hareket eden göstergebilim, içtepesel ve devingen bu soyut yapıdaki anlamların eklemlenmesini oluşturan karşıtlık, çelişkinlik ve içerme bağıntıları inceler (Rifat, 2007, s. 17). Öç adlı öykünün derin yapısını oluşturan temel anlam "özgürlük" olup "hür" ile "esir" anlam birimleri arasındaki anlamsal karşıtlık ilişkisinden ortaya çıkmakta, somutlanmaktadır. Bununla birlikte ne hür ne de esir kavramı doğrudan birbirine dönüşüp de özgürlük temel anlamını üretemez. Öncelikle a_1 : hür'ün öncelikle çelişkinlik ilişkisi ile olumsuzlanıp $\bar{a}_1$: hür olmama'ya dönüşmesi gerekir: "Köyün en hoppa kızıydı." Daha sonra ise içerme ilişkisi ile a_2 : tutsak'a dönüşmesi gerekir: "Onu köyün en aptal gencine verdiler." Benzer şekilde a_2 : tutsak'ın da önce $\bar{a}_2$: tutsak olmama'ya, daha sonra da içerme ilişkisi ile a_1 : hür'e dönüşmesi söz konusudur: "Daha doğrusu, sayısız çocuklarından hiçbirisi o en aptal gençten değildi." Bu içtepesel ve devingen soyut yapı, birinci anlatı kişisi için toplumsal normlara, toplumun önyargılarına, kullanılan cinsiyetçi dile, adaletsizliklerle dolu toplumun biçtiği cinsiyetçi rollere karşı ontolojik bir mücadeleye, birey olma yolculuğuna dönüşmektedir. Farklı olma isteği, kendi olma çabası, aynileşmemek ve şeyleşmemek, doğal olarak da nesneleşmemek için verdiği mücadele, bizler

için, sıradan okurlar için son derece acı bir yaşam öyküsüne dönüşmektedir. Uzamsal sınırlılık, bu anlatı özelinde köy’ü metaforlaştırmakta ve kalabalıklaşan dünyada, kırsaldan metropollere kendi değerlerimizi, yargılarımızı sorgulamamıza yol açmaktadır. İki anlatı kişinin portresel olarak karşıtlığı, bizlere bir tercihte bulunma, farklılıklara saygı duyma, önyargılarımızdan kurtulma, birlikte yaşayabilme kültürüne sahip olma yolunda çaba göstermemiz gerektiğini de hatırlatmaktadır. Normlara uygun şekilde davranmanın getireceği nokta tıpkı bu anlatıda olduğu gibi farkındalıklarımızı kaybetmek, çevremizde olup bitenleri idrak edememek, bir tür mutluluk sanrısını yaşamak zorunda kalmak anlamına gelmektedir ki üstelik anlatıcı tarafından “aptal” sıfatı ile tanımlanmıştır. Bu anlatı bir aldatma öyküsünün çok ötesinde; değer yargılarına, toplumsal normlara, cinsiyetçi dile, ayrımcılığa dayalı cinsiyet rollerine, aynileşmeye, şeyleşmeye, ötekileştirmeye, ahlakın tanımlanmasındaki eşitsizliklere bir isyan ve çılgılık niteliğindedir:

Şekil 3: Göstergebilimsel Dörtgen ile Metnin Derin Yapısı.

Sonuç

Metin merkezli gerçekleştirilen yapısal okuma sonucunda, ilk olarak söylemsel düzeydeki anlatıcı ve bakış açısı, anlatı kişilerinin temel özellikleri, öykü ve öyküleme zamanları arasındaki yapısal ilişkiler ile uzama dair fiziksel ve olgusal özellikler gibi figüratif unsurlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu noktada sözceleme öznesinin tanık anlatıcı rolündeki, elöyküsel anlatıcıyı ve buna bağlı olarak da dış odaklayımı tercih etmesi alımlama edimini anlatı kişilerinin perspektifinden sınırlı bir şekilde gösterme niyetiyle ilgilidir. Bu noktada anlatıcı açısından ilk iki kesitte herhangi bir yetki aşımının olmadığı görülmektedir. Bununla birlikte anlatıcı, sözceleme öznesi tarafından kendisine verilen öyküyü anlatma, gizil de sayabileceğimiz birtakım bilgileri aktarabilme gücü ve kapasitesine sahip olmamasına rağmen, son kesitte -yani 4. sözcede- bir tür tanrısal anlatıcı gibi gizil bir bilgiyi aktarmıştır. Bu nedenle yazar, anlatıcı, dinleyici ve okur iletişimi açısından bir tür parelepsisin söz konusu olduğu söylenebilir. Üstelik birinci derecede anlatı kişisi olan hoppa kız toplumsal normlara, cinsiyetçi kısıtlılıklara karşı ontolojik bir mücadelenin kahramanı olmaya bürünmektedir. Toplum tarafından zorla evlendirildiği kişi ise aynileşmiş ve şeyleşmiş, kalabalıklar içerisindeki sıklıkla gördüğümüz nesne insanı sembolize etmektedir. Anlatıdaki eylemler değerlendirildiğinde ise okur bir masumiyet sorgulaması ile baş başa kalmaktadır. Masum olanın “toplum” mu “o aptal genç” mi yoksa toplumsal normlar tarafından kuşatılıp acımasız şekilde cezalandırılan “o hoppa kız” mı olduğu, sözceleme öznesi tarafından okura bırakılmıştır. Her alımlama ediminde bu sorgulama, bu eleştirel yaklaşım zorunlu olarak gerçekleşecek ve belki de kendi sosyal kabuklarımızı kırma fırsatı bizlere sunacaktır. Metin, kesitlere ayrıldığında sözceleme ediminin bir özeti niteliğinde yaşam sevinci → ceza → aldatma şeklinde somutlanmaktadır. Okuma ritmi, açısından değerlendirildiğinde birinci kesitte duraklama tercihindendir dolayı yavaş, ikinci kesitteki özetleme tekniğinden dolayı hızlı, üçüncü kesitte ise eksiltme tekniğinden dolayı daha hızlı bir okuma hızına sahip bir anlatı söz konusudur. Son olarak söylemsel düzeyde uzamsal tercih dikkat çekmektedir. Farklı olduğu için

cezalandırılan birinci derecede anlatı kişisi hoppa kız için "köy" olgusal olarak onun eylemlerini sınırlandıran, cinsiyetçi bir muameleye maruz kalmasına sebep olan kapalı ve dar niteliğindeki ontolojik mücadelesinde de karşıt eyleyen rolündedir.

Metnin anlatısal düzeyinde özne konumundaki eyleyen hoppa kız ve değer nesne konumunda ise aşk/sevgi'dir. Ayrışimsal durum sözcesi söz konusu olup değer nesneden yoksunluk gönderici konumundaki yaşama sevinci ile özne arasındaki sözleşmeyi mümkün kılmaktadır. Sözleşme ekseninde yapmayı zorunda olmak gücül kipliğiyle öznenin ilk kesitte donatılmaması hemen ikinci sözcede toplum tarafından cezalandırılmasına yol açmıştır. Yine sözleşme ekseninde yapmayı istemek gücül kipliği ile de güçlü şekilde donatıldığı anlaşılmaktadır. Öznenin değer nesne peşinde gerçekleştireceği edimlere yönelik yapmaya muktedir olmak edimsel kipliği ile donatılmadığı da açıktır. En güçlü olarak donatıldığı kiplik ise yapmayı bilmektir. Bütün bunlar değerlendirildiğinde başarılı olması çok da mümkün değildir. Üstelik değer nesneye yönelik edimleri de toplum içerisinde hoppa sıfatı ile tanımlanmasına yol açmıştır. Sonuç olarak bunun bedelini de çok ağır ödemek zorunda kalmıştır. Özne ise hayalindeki aşk'ın değil daha maddesel ve tensel aşk[lar]ın peşinde kendisini mahkûm eden toplum fertlerini defalarca ahlâk sınavına tabii tutmuştur. Zaten çoğu zaman toplumdaki cinsiyetçi roller ve kimliklendirme çok etkilidir. Üstelik bu mücadelesinde tek başınadır, herhangi bir yardımcı eyleyen söz konusu olmayıp güçlü, katı ve sınırlı karşıt eyleyenlere karşı yalnız kalmıştır. Ancak o kendisine dayatılan bu mahkûmiyeti kabul etmek yerine isyanı ve sessiz bir çığlığı tercih etmiştir.

Öykünün derin yapısındaki devingen ve soyut anlam ağlarına bakıldığında öznenin kendisini kuşatan toplumsal norm zincirlerini kabul etmek yerine, onları kırmayı tercih ettiğini, kendisi de dahil bir bedel ödeme pahasına mücadele ettiğini alımlamaktayız. Bu anlatı bir aldatma öyküsünün ötesinde cinsiyetçi toplumsal normlara, nesneleşmeye, bireye dayatılan kalıplara bir isyan ve çığlıktır. Gerçekleştirilen bu çözümleme metin merkezli deneysel nitelikteki yapısal bir okuma olup metinsel dizgenin çekirdek anlamından uzaklaşmadıkça farklı okumalara açıktır.

Kaynakça

- Aktaş, Ş. (2013). *Anlatma esasına bağlı edebî metinlerin tahlili: teori ve uygulama*. Kurgan Edebiyat Yayınları.
- Barthes, R. (2005). *Göstergebilimsel serüven*. Yapı Kredi Yayınları.
- Chatman, S. (2008). *Öykü ve söylem: filmde ve kurmacada anlatı yapısı*. De Ki.
- Demir, Y. (2002). *İlk dönem türk hikâyelerinde anlatıcılar tipolojisi*. Dergâh Yayınları.
- Dervişcemaloğlu, B. (2014). *Anlatıbilime giriş*. Dergâh Yayınları.
- Deveci, M. (2008). Ferit Edgü'nün öykülerinde kendiliğe çağrı ve uyanış izleği. *Erdem İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, 17(51), 78-89.
- Eco, U. (1991). *Alımlama göstergebilimi*. Düzlem Yayınları.
- Eco, U. (1995). *Anlatı ormanlarında altı gezinti*. Can Yayınları.
- Edgü, F. (2000). *Tüm ders notları*. Yapı Kredi Yayınları.
- Edgü, F. (2014). *Leş toplu öyküler*. Sel Yayıncılık.
- Erden, A. (2009). *Çağdaş Türk öykü ve romanında yaratıcılık*. Hayal Yayınları.
- Erden, A. (2010). *Kısa öykü ve dilbilimsel eleştiri*. Bizim Büro Yayınevi.
- Genette, G. (2007). *Anlatının söylemi: yöntem hakkında bir deneme*. Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Günay, V. D. (2002). *Göstergebilim yazıları*. Multilingual Yayınları.
- Günay, V. D. (2003). *Metin bilgisi*. Multilingual Yayınları.
- Kaplan, M. (2005). *Hikâye tahlilleri*. Dergâh Yayınları.
- Kıran, A. E. & Kıran, Z. (2003). *Yazınsal okuma süreçleri*. Seçkin Yayınları.
- Kolcu, A. İ. (2009). *Cumhuriyet devri edebiyatı 2: hikâye ve roman*. Salkımsöğüt Yayınları.
- Korkmaz, R. (2006). Küçürek öykü. T. S. Halman, O. Horata, Y. Çelik, N. Demir, M. Kalpaklı, R. Korkmaz ve M. Ö. Oğuz (Eds.), *Türk Edebiyatı Tarihi 4* (s. 475-480). T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Korkmaz, R. & Deveci, M. (2011). *Yeni türk edebiyatında yeni bir tür: küçürek öykü*. Grafiker Yayınları.
- Nida, E. A. (2003). *Dilbilim üzerine tartışmalar*. Multilingual Yayınları.
- Öztoğat, N. T. (2005). *Yazınsal metin çözümlemesinde kuramsal yaklaşımlar*. Multilingual Yayınları.
- Reyhanoğulları, G. (2020). Ferit Edgü'nün "Karakış" adlı küçürek öyküsünde içe dönmenin ontolojisi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*, 24(2), 2017-2046.
- Rifat, M. (2007). *Homo semioticus ve genel göstergebilim sorunları*. Yapı Kredi Yayınları.
- Rifat, M. (2005). *XX. yüzyılda dilbilim ve göstergebilim kuramları: 1. tarihçe ve eleştirel düşünceler*. Yapı Kredi Yayınları.
- Rifat, M. (2007). *Metnin sesi*. İş Bankası Yayınları.
- Rifat, M. (2012). *Roman kurgusu ve yapısal çözümleme*. Yapı Kredi Yayınları.

-
- Rifat, M. (2013). *Açıklamalı göstergebilim sözlüğü - kavramlar, yöntemler, kuramcılar, okullar*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Sağlık, Ş. (2014). *Hikâye/anlatı/yorum*. Hece Yayınları.
- Searle, J. R. (2000). *Söz edimleri: bir dil felsefesi denemesi*. (Çev. Levent Aysever). Ayraç Yayınevi.
- Tanrıtanır, B. C. (2005). *Türkçede dilin cinsiyete göre kullanımı: sözlü dil yapısı*. Multilingual.
- Tanzimat'tan Bugüne Edebiyatçılar Ansiklopedisi - Cilt I. (2010). Yapı Kredi Yayınları.
- Tekin, M. (2003). *Roman sanatı I: romanın unsurları*. Ötüken Yayınları.
- Tosun, N. (1999). *Hayat ve öykü*. Hece Yayınları.
- Tosun, N. (2011). *Modern öykü kuramı*. Hece Yayınları.
- Uzunkaya, F. (2016). Ferit Edgü'nün "Işık" adlı küçürek öyküsünde varoluşsal uyanışın kendiliğe çağrısı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(42), 392-394.
- Vardar, B. (2001). *Dilbilim yazıları*. Multilingual Yayınları.
- Vardar, B. (2002). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü*. Multilingual Yayınları.
- Yücel, T. (1983). *Yazın ve yaşam*. Yol Yayınları.
- Yücel, T. (2005). *Yapısalcılık*. Can Yayınları.

Beyan ve Açıklamalar (Disclosure Statements)

1. Araştırmacıların katkı oranı beyanı / Contribution rate statement of researchers:

1. Yazar/First author %50,
2. Yazar/Second author %50.

2. Yazarlar tarafından herhangi bir çıkar çatışması beyan edilmemiştir (No potential conflict of interest was reported by the authors).